

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ویژگی زن مسلمان در منظومه الگوی سوم زن

سیده سکینه موسوی^۱

چکیده

در این مقاله که به بررسی الگوی سوم زن مسلمان می‌پردازد، با تأکید مقام معظم رهبری و منطبق بر آیین اسلام و خط و مشی‌های زندگی زن مسلمان در مقابل دیدگاه خانه نشینی و متجر حاکم بر جامعه ارائه شده است، در این دیدگاه بیان می‌کند که زن علاوه بر حضور در جامعه هویت و اصالت خود را حفظ می‌کند و برای کسب ارزش خودنمایی نمی‌کند. در این الگو زن می‌تواند با تأسی از حضرت زهرا (س) نقش آفرین باشد.

هدف از انجام این پژوهش بیان دیدگاه مقام معظم رهبری در قالب اصول علمی بصورت مقاله، و شناساندن الگوی زن سوم و توسعه و ایجاد زمینه برای دیگر بانوان تا بتوانند الگوی خاص زن سوم را در زندگی مدنظر داشته باشند، و براساس آن حرکت کنند. روش پژوهش در این مقاله روش کتابخانه‌ای می‌باشد.

بنابر نتایج به دست آمده لازم است، زنان مسلمان ویژگی‌های زن مدنظر در الگوی سوم را بدانند. زمینه پیدایش این دیدگاه از دهه هفتاد یا هشتاد اولین بار توسط مقام معظم رهبری به کار برده شده است.

مفهوم الگوی سوم چیزی سواي الگوی زن شرقی، که زن را حبس در خانه یا الگوی غربی، که زن را وسیله و زیور و تبلیغ می‌داند، خود نگاهی جدید به زن و او را موجودی کاملاً توانمند می‌داند که دارای حقوق و کرامت انسانی است. کاربرد این الگو اصول و شواهدی برای پیمودن راه درست برابر طریقت مقررات اسلامی فراهم می‌آورد و بسیاری از دوگانگی‌های جامعه امروز درباره زن را از بین می‌برد.

کلیدواژه: الگو الگوی سوم الگوی سوم زن ویژگی زن مسلمان

۱ سیده سکینه موسوی سطح ۲ حوزه علمیه حضرت زینب (س)

در جامعه‌ی ایرانی که عده‌ی زیادی شیپور دفاع از حقوق زن را به دست گرفته‌اند. شاید کمتر کسی نام الگوی سوم زن» به گوشش خورده باشد. الگویی که از منظومه‌ی فکری رهبر معظم انقلاب اسلامی استخراج شده منطبق بر اسلام بوده و خط مشی‌های زندگی زن انقلاب اسلامی را مشخص می‌کند اما نام این الگو را حتی بسیاری از انقلابی‌ها نیز تاکنون نشنیده‌اند. الگوی سوم تعریفی سن زن متحجر خانه نشین و زن غربی که عفاف برایش تعریف نشده است بوده و می‌توان آن را به زن با عفت فعال تعمیم داد که علاوه بر حضور در جامعه هویت و اصالت خود را حفظ می‌کند و برای کسب ارزش خودنمایی نمی‌کند. این الگو الگویی درست و واقعی برای زبان بوده که رهبری به آن الگوی سوم زن می‌گوید زن در الگوی سوم می‌تواند با تأسی از ابعاد شخصیتی حضرت زهرا (س) نقش آفرین باشد همچنان که بانوان ایرانی این نقش را در دوران انقلاب و دفاع مقدس ایفا کردند. بنابراین لازم است زنان مسلمان ویژگی‌های زن مدنظر در الگوی سوم زن را بدانند. روش پژوهش حاضر توصیفی تحلیلی و شیوه داده پردازی و جمع‌آوری اطلاعات آن کتابخانه ایست. پیشینه پیدایشی پژوهش حاضر به سالیان دور بر می‌گردد درست زمانی که اولین زنان نمونه قرآنی می‌زیسته‌اند اما اگر بخواهیم بگوییم اولین بار در چه زمانی این واژه به کار رفته است باید به دهه ۷۰ یا ۸۰ برگردیم که اولین بار توسط مقام معظم رهبری به کاربرده شد. پیرامون پیشینه پژوهشی مقاله حاضر می‌توان به مقاله الگوی سوم زن مسلمان الگوی نه شرقی نه غربی برای راه حل تعارض احساسات زنانه با رسالت مادری اشاره کرد. مقاله‌ها و سایت‌های گوناگون دیگری نیز بررسی شد اما هیچکدام پوشش دهی کامل مطالب به صورت تعریف الگوی سوم و ویژگی‌های زن مسلمان را در برنداشت ویژگی ممتاز مقاله حاضر نیز در همین پوشش دهی است. پیرامون مطالب اصلی و ساختار تیتروار مقاله می‌توان به تعریف الگو، تأثیر الگو در کمال زن چیستی الگوی سوم و ویژگی‌های زن مسلمان و نمونه عینی الگوی سوم زن اشاره کرد.

مفهوم‌شناسی

زن: واژه‌ی زن یک نام همگانی برای اشاره به انسان ماده است مانند "حقوق زنان"

الگو^۱: الگو مدل یا یک سلسله قوانین است که با استفاده از آن می‌توان هر چیزی یا قسمتی از یک چیز را تولید نمود.

الگوی زن سوم: الگوی سوم تعریفی بین زن متحجر خانه نشین و زن غربی که عفاف برایش تعریف نشده است.

تعریف الگو

از نظر مارت، جی، آلن الگو به فرایندی اطلاق می‌شود که در آن رفتار یک فرد یا گروه یعنی الگو، به مثابه محرکی برای افکار، نگرش‌ها و یا رفتارهای شخصی دیگری که او را مشاهده نموده به کار گرفته می‌شود.^۲ یک الگو چیزی است که ساخته می‌شود تا برای ساختن نمونه‌های دیگر سرمشق قرار گیرد. الگوی رفتاری با تکرار مداوم یک است توسط اشخاص بسیار ساخته می‌شود. یک عادت وقتی بوجود می‌آید که شخص عملی را مرتباً و با شیوه‌ای یکسان تکرار کند. به حکم قیاس می‌توان گفت وقتی عده زیادی از اشخاص در جامعه‌ای به طریزی نسبتاً مشابه و در مدتی طولانی عملی را تکرار می‌کنند ((عادت اجتماعی بوجود می‌آید. این شیوه تکراری فکر کردن و عمل کردن یک الگو یا یک میزان فرهنگی است. الگوی رفتاری کوچکترین واحد نقش‌ها، نهادها و فرهنگ است، رفتار انتزاعی استاندارد شده و نظم یافته‌ای است که در یک جامعه برای تشخیص این که چه رفتاری پذیرفته نیست به عنوان الگو و میزان بکار می‌رود.^۳

تأثیر الگو در کمال زن

زن امروز دنیا الگو می‌خواهد اگر الگوی او زینب (س) و فاطمه زهرا (س) باشند کارش عبارت است از فهم درست هوشیاری در درک موقعیت‌ها و انتخاب بهترین کارها ولو با فداکاری و ایستادن پای همه چیز برای انجام تکلیف بزرگی که خدا بر دوش انسان‌ها گذاشته است همراه باشد. زن مسلمانی که الگوش فاطمه‌ی زهرا (س) یا زینب کبری (س) باشد این است. اگر زن به فکر تجملات و خوش گذرانی‌ها و هوس‌های زودگذر و

۱ pattern

۲ جی، آلن، ۱۳۷۱

۳ نیک ۱۳۶۹

تسلیم شدن به احساسات بی‌بنیاد و بی‌ریشه باشد نمی‌تواند آن راه را بروی ما باید این وابستگی‌ها را که مثل تار عنکبوت بر پایه انسان رهرو از خود دور کند تا بتواند آن راه را برود کما این که زن ایرانی در دوران انقلاب و در دوران جنگ همین کار را کرد و انتظار این است که در همه دوران انقلاب همین کار را بکند.^۱

چیستی الگوی سوم زن

تمدن‌سازی نوین اسلامی در موضوع زن جز با طراحی الگویی جامع امکانپذیر نمی‌باشد. در موضوع زن سه الگو مطرح است؛ الگوی اول الگوی زن شرقی است که در آن نقش زن محدود به محیط خانه است. الگوی دوم الگوی زن غربی است که در آن زن وسیله التذاذ و سرگرمی مرد است. الگوی سوم الگوی زن مسلمان است که بر اساس دیدگاه قرآن کریم و آموزه‌های دین اسلام شکل گرفته و برخلاف دو الگوی شرقی و غربی زن را موجودی کامل و توانمند می‌داند که دارای حقوق و کرامت انسانی است.^۲ الگوی سوم زن مسلمان الگوی نه شرقی نه غربی راه حلی برای حل تعارض احساسات زنانه با رسالت مادری مفهوم الگوی سوم به منزله مفهوم کلیدی در ذیل منظومه فکری آیت الله خامنه‌ای خود مفاهیم کلیدی دارد که تصویر و ترکیب اصلی این الگو را می‌سازد زن مسلمان ایرانی تاریخ جدیدی را پیش چشم زنان جهان گشود و ثابت کرد که می‌توان زن بود، «عفیف» بود «محجبه» و شریف بود و در عین حال در متن و مرکز بود می‌توان سنگر خانواده را پاکیزه نگه داشت و در عرصه سیاسی و اجتماعی نیز سنگر سازی‌های جدید کرد و فتوحات بزرگ به ارمغان آورد. زنانی که اوج احساس و لطف و رحمت زنانه را با روح جهاد و شهادت و مقاومت در آمیختند و مردانه‌ترین میدان‌ها را با شجاعت و اخلاص و فداکاری خود فتح کردند در انقلاب اسلامی و در دفاع مقدس زنانی ظهور کردند که می‌توانند تعریف زن و حضور او در ساخت رشد و تهذیب خویش و در ساحت حفظ خانه سالم و خانواده متعادل و در ساحت ولایت اجتماعی و جهاد امر به معروف و نهی از منکر و جهاد اجتماعی را جهانی کنند و بن‌بست‌های بزرگ را در هم بشکنند.^۳

۱ در دیدار جمع کثیری از پرستاران به مناسبت روز پرستار (۱۳۷۱/۸/۲۲)

۲. تیموری نسیم / محمدی مریم سادات

۳ خبرگزاری جوان آنلاین تاریخ انتشار: ۱۱ بهمن ۱۴۰۲

از دیگر مباحثی که باید در الگوسازی برای زن انقلاب اسلامی مورد توجه قرار گیرد، بحث از جایگاه اختلافات جنسیتی است. طبق مبانی فلسفه و حکمت اسلامی حقیقت انسان به نفس و روح یا ترکیبی از نفس و بدن است. و بحث از اختلافات جنسیتی زمانی کامل خواهد شد که جایگاه این اختلافات را در نفس و روح انسان نیز بررسی کنیم. طبق نظر اندیشمندان اسلامی جنسیت صرفاً برساخته فرهنگ و جامعه و تربیت نبوده و در تکوین متفاوت زن و مرد ریشه دارد.^۱

مبانی نفس‌شناسی فلسفی و کلامی ما را به این نکته رهنمون خواهد کرد که اختلافات جنسیتی فقط در جسم و بدن عنصری خلاصه نخواهد شد و حقیقت و خلق وجود انسان‌ها از جهت جنسیتی جهت‌مند است. طبق این اصل عامل جنسیت باید در تمام زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی و دینی و... لحاظ شود. البته زن و مرد نقاط اشتراکی بسیاری خواهند داشت اما در مواردی اختلافاتی نیز دارند. لحاظ نکردن این اختلافات به هیچ عنوان با فضای فلسفی و دینی و کلامی اسلامی سازگار نیست و این اختلافات در کنار هم و نقش مکملی که بنا بر اصل زوجیت نسبت به هم دارند، باعث رسیدن جامعه به تعادل خواهند شد.

این مبانی که به طور خلاصه بیان شد، نهایتاً جامعه را به تعادل خواهند رساند. با توجه به اینکه زنان قشر عظیم جامعه ما هستند حرکت زنان در این مسیر قطعاً باعث سرعت‌بخشی حرکت اصلی انقلاب اسلامی و رسیدن به تمدن نوین اسلامی خواهد شد.

بزرگ‌ترین درس عملی به زن

اسلام در نگرش خود به زن، با آفرینش ریحانه نبی و انسیه حوراء، نشان داد که دین جامعی است که زن تحقیر شده در جاهلیت دیروز و غرب‌زده امروز را نه تنها باور ندارد، بلکه تقبیح می‌کند و الگوی ایده‌آل زن مسلمان را فاطمه زهرا علیهاالسلام می‌داند تا بهانه برای هیچ زن مسلمانی باقی نماند که ما اسوه و الگویی نداشتیم تا با تمسک به او بتوانیم انحراف و باطل را تشخیص دهیم و یا به خود اجازه دهیم که وارد عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و فرهنگی شویم.

۱. ر. ک به یادداشت جنسیت در اندیشه علامه طباطبایی منتشر شده در شماره چهارم نشریه اکادمیا

یکی از بزرگ‌ترین درس‌های عملی از حضرت زهرا علیهاالسلام حضور فعال در صحنه‌های اجتماعی سیاسی با حفظ عفت و حجاب و ارزش‌های وجودی زن است که در انقلاب اسلامی، جلوه یافت و الگویی برای زنان مسلمان در سطح جهان گردید. تأسی به اسوه و الگوی برتر زنان جهان، حضرت زهرا علیهاالسلام، گامی نوین و حرفی نو مطرح ساخت که زن مسلمان در اقصی نقاط جهان، از آسیا تا آفریقا، از اروپا تا آمریکا، می‌تواند با تکیه بر الگوی عملی فاطمی، به خودباوری و احیای هویت اسلامی دست یازد.

صدیقه طاهره علیهاالسلام با زندگی و مبارزه خود، در عرصه‌های گوناگون اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، عبادی، خانه داری، همسر داری، تربیت فرزند و بخصوص در صحنه‌های گوناگون سیاسی، نشان داد که یک زن می‌تواند با حفظ حریم عفت و ارزش‌های انسانی، در تمامی عرصه‌های جامعه حضور داشته باشد

همانطور که مقام معظم رهبری بارها به این مسأله اشاره کرده که زنان باید با تأسی به دخت نبی مکرم اسلام، در عرصه‌های گوناگون اجتماعی فعال باشند، ایشان می‌فرماید:

«زنان مسلمان در زندگی شخصی، اجتماعی و خانوادگی خود باید زندگی حضرت فاطمه علیهاالسلام را از جهت خردمندی، فرزاندگی و عقل و معرفت الگو و سرمشق قرار دهند؛ از بُعد عبادت، مجاهدت، حضور در صحنه تصمیم‌گیری‌های عظیم اجتماعی، خانه داری، همسر داری و تربیت فرزندان صالح از زهرای اطهر علیهاالسلام پیروی کنند». نتیجه این نوع نگاه به زن انقلاب اسلامی، تکلیف‌محوری خواهد بود. در الگوسازی باید دید تکلیف زن نسبت به خدا، اجتماع و خانواده و... چیست؟ مشخص کردن این تکالیف بر اساس مبانی تفاوت‌های جنسیتی و مسئولیت‌های اجتماعی زن و مرد است. البته در بسیاری از موارد تکلیف زن و مرد یکسان و مشابه خواهد بود اما در مواردی نیز با توجه به اختلافات، تکالیف جنسیتی خواهد شد.

از مهم‌ترین مبانی این الگو اصل هدفمندی خلقت است، جهان خلقت حاصل حکمت و قدرت و علم لایتناهی الهی است و براساس یک طرح قبلی به دنبال غایت و هدفی بوده است و این هدف و غایت همه موجودات با همه اختلافات و تمایزشان را شامل می‌شود.

در زندگی معمولی این بزرگوار یک نکته مهم است و آن جمع بین زندگی یک زن مسلمان در رفتارش با شوهر و فرزندان و انجام وظایفش در خانه از یک طرف و بین وظایف یک انسان مجاهد غیور خستگی ناپذیر در برخوردش با حوادث سیاسی مهم بعد از رحلت رسول اکرم صلی الله علیه و آله هی موکلی که به مسجد می آید و سخنرانی و موضع گیری و دفاع می کند و حرف می زند و ۱ جهادگر به تمام معنا و خستگی ناپذیر و محنت پذیر و سختی تحمل کن است از طرف دیگر هم چنین از جهت سوم یک عبادتگر و بیا دارنده ی نماز در شب های تار و قیام کننده ی الله و خاضع و خاشع برای پروردگار است و د محراب عبادت این زن جوان مانند به حمد الهی با نیاز عبادت می کند. این سه بعد را با هم جمع کردن نقطه ی درخشان زندگی فاطمه زهرا سلام الله علیها است. این سه جهت را از هم جدا نکرد. شما باید در محیط کار و زندگی با همسر و فرزندان و همسایه و دوستانتان به وظایف شخصی خود عمل کنید و پیوندهای معمولی اجتماعی را به صورت سالم برقرار نمایید. در عین حال باید در میدان های سیاست و انقلاب حضور داشته باشید شما باید در راه پیمایی و سازندگی و میدان جنگ و انتخابات و بیان عقیده ی سیاسی خود آن جایی که اظهار عقیده واجب است حضورتان را حفظ کنید و در تعیین سرنوشت کشور و انقلاب مؤثر باشید. در عین حال رابطه ی معنوی و قلبی خودتان با خدا را از طریق عبادت و توجه و ذکر و حضور و معنویت و استمداد از خدا و توکل به او و انجام نوافل و فرایض خوب کنید این سه بعد انسان مسلمان را می سازد اسلام برای رسیدن به مبانی الگوی سوم زن مسلمان، ابتدا باید مبانی الگوهای قبلی یعنی زن شرقی و غربی را مختصراً بررسی کرده تا تفاوت دیدگاه آنها با الگوی سوم روشن تر شود.

در این مقاله تلاش شد تعریف الگو تأثیر الگو در کمال زن چیستی الگوی سوم ویژگی‌های زن مسلمان و نمونه عینی الگوی سوم زن مطرح شود. یک الگو چیزی است که ساخته می‌شود تا برای ساختن نمونه‌های دیگر سرمشق قرار گیرد. الگوی رفتاری با تکرار مداوم یک ژست^۱ توسط اشخاص بسیار ساخته می‌شود. زن امروز دنیا الگو می‌خواهد اگر الگوی او زینب سلام الله علی‌ها و فاطمه زهرا سلام الله علی‌ها باشند کارش عبارت است از فهم درست هوشیاری در درک موقعیت‌ها و انتخاب بهترین کارها ولو با فداکاری و ایستادن پای همه چیز برای انجام تکلیف بزرگی که خدا بر دوش انسان‌ها گذاشته است همراه باشد. زن مسلمانی که الگویش فاطمه‌ی زهرا سلام الله علی‌ها یا زینب کبری سلام الله علی‌ها باشد این است.

الگوی سوم الگوی زن مسلمان است که بر اساس دیدگاه قرآن کریم و آموزه‌های دین اسلام شکل گرفته و برخلاف دو الگوی شرقی و غربی زن را موجودی کامل و توانمند می‌داند که دارای حقوق و کرامت انسانی است. چهار ویژگی زن مسلمان عفیف بودن محجبه بودن در متن و مرکز بودن و شریف بودن می‌باشد.

زنان مسلمان در زندگی شخصی اجتماعی و خانوادگی خود باید زندگی فاطمه زهرا سلام الله علی‌ها را از جهت خردمندی فرزاندگی عقل و معرفت الگو و سرمشق قرار دهند و از بعد عبادت مجاهدت حضور در صحنه تصمیم‌گیری‌های عظیم اجتماعی خانه داری همسررداری و تربیت فرزندان صالح از زهرای اطهر سلام الله علی‌ها پیروی کنند زیرا زندگی آن بانوی بزرگ اسلام نشان می‌دهد که زن مسلمان برای ورود در صحنه سیاست و میدان کار و تلاش و نیز ایفای نقش فعال در جامعه همراه با تحصیل عبادت همسررداری و تربیت فرزندان می‌تواند پیرو فاطمه زهرا سلام الله علی‌ها باشد و دخت گرامی پیامبر عظیم الشان الهی را الگوی خود قرار دهد.

۱ ژست: چهره، الگو و نما، تیپ

منابع و مأخذ

- (۱) آلن، مارت جی روان‌شناسی تقلید، ترجمه سیامک مهجور تهران انتشارات راهگشا، ۱۳۷۱
- (۲) بانکی پور فرد امیر حسین الگوی زن نقش و رسالت زن، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی
- (۳) بیسلی، درآمدی بر چیستی فمینیسم
- (۴) تیموری، نسیم محمدی، مریم سادات الگوی سوم زن مسلمان الگوی نه شرقی نه غربی برای راه حل تعارض احساسات زنانه با رسالت مادری
- (۵) خبرگزاری جوان آنلاین
- (۶) طوسی، محمد بن الحسن الغیبه، ایران؛ قم، انتشارات دار المعارف الاسلامیه، چاپ اول، ۱۴۱۱
- (۷) قرآن
- (۸) نیک گهر، عبدالحسین مبانی جامعه‌شناسی، تهران، ۱۳۷۱